

הכוכבים האמיתיים הם באוניברסיטאות ישראל - לא בחו"ל

07:05 | 24.3.2010 צפיר צור

<< התוכנית שלפיה המדינה תשקיע כ-1.3 מיליארד שקל בהקמת 30 מרכזי מצוינות מחקרית הדהימה אותי.

כמדען ישראלי הייתי אמור להתמלא אושר על כך שסוף-סוף יש אוזן קשבת במשרד האוצר לצורך החינוי של המדינה להשקיע במדע ובמחקר בסיסי כדי לקדם את ישראל אל פסגת מדינות העולם, לאחר שבמשך שנים האוצר מקצץ בתקציבי האוניברסיטאות. למה לא התמלאתי אושר? משום שברור לי שהממשלה שונאת האקדמיה לא תיתן אפילו שקל נוסף למחקר. מטרת התוכנית הגרנדיוזית והמעוותת, מעבר לגריפת הון פוליטי, היא להציג את האוניברסיטאות כבלתי ראיות - ולכן, כביכול, צריכים להקים גופים חוץ-אוניברסיטאיים חדשים, בהם יהיו מדענים מצטיינים חוזרים, משום שאלה שבישראל אינם ראויים.

מטרת מצג השווא היא להכשיר את המשך ההתעללות התקציבית באוניברסיטאות. זהו עיוות מקומם, שכן בישראל יש מרכזי מצוינות מחקרית לרוב - אוניברסיטאות המחקר. להצטיינות של החוקרים יש קבלות במדד בינלאומי (ISI) המתבסס על איכות המאמרים המדעיים, שלפיו ישראל נמצאת בתחומי מדע רבים בפסגת המצוינות העולמית. המדענים הישראליים שנשארו בחו"ל אינם יותר מצטיינים מאלה שחזרו לישראל. רוב הסיכויים שהמצב אפילו הפוך. העדות הבולטת ביותר לכך היא פרסי הנובל במדע, שבהם זכו פרופסורים העובדים בישראל. לעומת זאת, עד כה לא זכה בפרס נובל למדע אף מדען ישראלי העובד בחו"ל.

גם כאשר בוחנים את כלל המדענים, אי אפשר לקבוע או אפילו לשער שאלה שבישראל נופלים מאלה שעובדים בחו"ל. בניגוד לכמעט כל מדינות העולם, הרמה המדעית הגבוהה בישראל מונעת תופעה של בריחת מוחות. כמו בכל העולם, גם מסיימי דוקטורט ישראלים נדרשים לצאת לעולם הגדול, בעיקר ארה"ב, ולבצע מחקר פוסט-דוקטורט בתנאים כלכליים ומשפחתיים קשים, כתנאי כמעט מחייב לתחרות העזה על משרה אקדמית. מרבית המדענים הישראליים המצטיינים חוזרים לישראל, אך חלקם נקלטים בארה"ב. דבר זה נכון לגבי כל מדינה מלבד ארה"ב, ששואבת אליה מדענים מכל העולם. להישארות בחו"ל יש שלוש סיבות שכיחות:

1. החלטה אישית-משפחתית שאינה קשורה למדע. שום מרכז מצוינות לא יחזיר אנשים כאלה.

2. אי קבלת משרה בישראל, בעקבות הפסד בתחרות הקשה על מספר התקנים המוגבל. רבים ממדענים אלה הם מדענים טובים שכדאי בהחלט לקלוט באמצעות הוספת תקנים, אך הם כמובן אינם מצטיינים יותר מאלה שבישראל.

3. מדענים מצטיינים שלא עמדו בפיתוי כספי המחקר הענקיים בכמה אוניברסיטאות יוקרה בארה"ב. הנוסחה להחזרתם היא הגדלת תקציבי המחקר, לא רק אלה הניתנים לצורך הקמת המעבדה, אלא בעיקר אלה המשמשים למחקר לאורך השנים - מענקי מחקר אישיים רבים וגדולים יותר, וכן הגדלת תקציב האוניברסיטאות כדי שיוכלו לתת יותר מלגות לסטודנטים המשתתפים במחקר ולהחזיק ספריות ברמה מתקבלת על הדעת במקום לומר לחוקרים לקנות ספרים בעצמם.

אם התוכנית ההזויה תיהפך אי פעם למעשית, מטרתה היא הפוכה - לייבש עוד יותר את האוניברסיטאות על ידי כך שהן יזרימו את כל כספי הפיתוח שהן משיגות מתרומות למימון המרכזים החוץ-אוניברסיטאיים החדשים במסגרת חובת השוואת והשלמת התקציב הממשלתי.

הכותב הוא ד"ר במחלקה לביוכימיה באוניברסיטת תל אביב